

मदत करण्याची भावना जोपासण्याचा प्रयत्न करीत आहे, जेणेकरून विश्वाच्या मूळ संकल्पनेप्रमाणे सुसंबद्ध असा विश्वव्यवहार चालेल. (लेखक परिचय) त्यांच्या अंतर्मुख व अज्ञाताचा शोध घेण्याच्या स्वभावाचे प्रतिबिंब त्यांच्या वाङ्मयातूनही उमटलेले दिसते. निसर्ग प्रणीत मूलतत्त्वाच्या पालनातूनच सुसंबद्ध विश्वव्यवहार चालेल, असा दृढ विश्वास या पुस्तकातून व्यक्त होतो.

श्री. अभयकुमार गंगाधर सरदार यांना प्रत्यक्ष मानवी गुरु नाही. साधनकाळात अव्याहत एका अमूर्त गुरुकडून त्यांना मार्गदर्शन येत असे व त्यांच्याकडून साधनाही करून घेतली जात असे. या अमूर्त अशा गुरुतत्त्वाकडून त्यांना विविध माध्यमांतून, विविध मार्गांनी, वेळोवेळी मार्गदर्शन झाले व होत आहे. चैतन्य व आनंदाची अनुभूती ते सतत घेत असतात. त्यांना त्यांचे गुरु स्थूल-सूक्ष्म रूपात दिसतात. त्यांचे अनुभव येतात. त्यामुळे ते सर्वांनाचा गुरु मानतात, सर्वांमध्ये गुरुत्व पाहतात. लेखकाने देहधारी गुरु न करण्याची मीमांसा करताना सगुण देहाला गुरु मानले तर त्या देहाच्या शारीरिक व इतर दोषांवर लक्ष केंद्रित होते व त्या गुरुच्या आतून वाहणाऱ्या चैतन्याचा बोध होण्यास समस्या उत्पन्न होतात. या विचारांबरोबरच अमूर्त अशा गुरुंच्या चैतन्याशी त्यांच्यामधील चैतन्यत्त्व एकरूप झाल्याने मूर्त रूपाची आवश्यकता त्यांना भासली नसावी.

या प्रश्नोत्तररूपी शृंखलेमध्ये लेखकांना जो ध्यास सतत लागला आहे तो विशेषत्वाने येथे व्यक्त होतो. त्यांना त्यांचे गुरु स्थूल-सूक्ष्म रूपात दिसतात. त्यांना त्यांचा गुरु सर्वच स्थूल-सूक्ष्म अस्तित्वात दिसतो, अनुभवास येतो. त्यांना आता एकच ध्यास लागला आहे की, जो कोणी भेटेल त्याच्यातील प्रकृतीस्वभाव नाहीसा करून स्वतःच्या गुरुचे दर्शन घेणे. यातूनच 'गुरुतत्त्वयोग' ही सहज नैसर्गिक जीवनप्रणाली उदयास आली.

लेखकाने हे जीतेजागते, आध्यात्मिक, यौगिक, पारमार्थिक व लौकिक अनुभवांचे भांडारच या पुस्तकातून उघड केले आहे. तसेच अनेक साधुसंत, योगीजन व देवदेवतांच्या दर्शनाचा जिवंत संग्रह आहे. हा संग्रह त्यांनी सर्व गुरुतत्त्वयोग साधकांना लुटण्यासाठी खुला केला आहे. अनेक देवदेवता, आधुसंत व योगिजांना त्याच्या कार्यास सक्रिय आशीर्वाद लाभला आहे. याबद्दलचा लेखकाचा कृतज्ञात भाव येथे व्यक्त होतो. (प्रास्ताविक)

गुरुतत्त्वयोग या पुस्तकाचे लेखन त्यांनी एकच ध्यास घेऊन केले आहे. हे लिहिताना सर्व धर्म, जात, पंथ, त्यांच्या परंपरा तसेच सामाजिक नीतिमूल्ये व अध्यात्मातील ढळलेल्या संकल्पना या सर्वांचा आदर राखून, तरीही त्यांची उपयुक्तता व मर्यादा लक्षात घेऊन जीवनातील प्रत्येक क्षणाचा पूर्वाग्रहविरहित आणि अत्यंत तरल, संवेदनाक्षम, जाणीवपूर्वक विचार करून लेखन केले आहे.

सर्वांप्रती अपार करुणा व संवेदना असली तरी अत्यंत चिकित्सक अशी बुद्धीने त्यांनी मार्गदर्शन केले आहे. म्हणूनच कोणत्याही चमत्काराला त्यांच्या लेखन व जीवनकृतीमध्ये स्थान नाही. म्हणूनच या प्रकरणामधून वाचकाला स्पष्टपणे जाणवते की, गुरुतत्त्वयोग हे तत्त्वज्ञान सर्वांनी एक शास्त्र व कला या दृष्टीकोनातून अभ्यासावे व आत्मसात करावे असा त्यांचा आग्रह आहे. ते चमत्कार मानत नाहीत. जीवनात मानवी कर्तृत्वास, मानवी शक्तीच्या विकासास पूर्ण वाव आहे असे ते मानतात. गुरुतत्त्व हेच मार्गदर्शक मूलतत्त्व आहे व सर्व ठिकाणांहून, पंचमहाभूतांतून, प्राणिमात्रांतून, जीवजंतू, वनस्पती या सर्वांमधून ते प्रत्येकास मार्गदर्शन करीत असते, त्यामुळे मार्गदर्शन कोणत्या माध्यमाद्वारे मिळते यापेक्षा प्रत्येक मार्गदर्शन ग्रहण करणे महत्त्वाचे आहे असे ते मानतात. (गुरुतत्त्वयोग शोध व बोध भाग ३ पृ.क्र. १५१)

गुरुतत्त्व ध्यान संकल्पना :-

गुरुतत्त्वयोगाची संकल्पना स्पष्ट केल्यावर लेखकाने ध्यानाची गरज, ध्यानाद्वारे मिळणारे ज्ञान प्रभावी पद्धतीने मांडले आहे. त्यांच्या मते, "गुरुतत्त्व योगाच्या माध्यमातून ध्यान ही आजच्या काळाची गरज आहे ! ध्यानाचा मुख्य उद्देशच हा आहे की, आपले जे चैतन्यस्वरूप आहे, ज्याला 'सच्चिदानंद स्वरूप' म्हणतात त्याच्याशी एकरूप होणे. त्याची अखंड अनुभूती घेणे, स्थूलात व सूक्ष्मताही घेणे. एकाच वेळी अनेक स्तरांवर आपले अस्तित्व असते, जाणीव मात्र स्थूलातच आल्याने आपण तेथेच आहोत असे वाटते. पूर्वी असे म्हटले जात असे की, आपल्याला सात शरीरे आहेत, याचा अर्थ इतक्या अस्तित्वापर्यंत आपली जाणीव असते. पण आपल्याला ते कळत नाही. ध्यानेने ते आपल्याला कळू शकते, खरे स्वरूप कळते, त्याचे मूळ कारण कळते. प्रत्येक गोष्टीला मूळ कारण असते, ते कारण पुन्हा कोणत्यातरी कारणाचा परिणाम असते. अशा तऱ्हेने कारण व परिणाम शोधत आपण मूळ कारणाकडे जावू लागलो की, हळूहळू सृष्टीच्या प्रकटीकरणाची तत्त्वे आपल्याला समजू लागतात. मग एकदा यांचे ज्ञान झाल्यावर

आपण ते आपल्या पद्धतीने हाताळू शकतो, बदल घडवू शकतो.” गुरुतत्त्वाशी एकरूप होणे हीच समाधी. त्यासाठी प्रयत्न करणे हीच साधना, त्यातून होणारे ज्ञान धारण करणे हीच धारणा आणि त्याने निर्माण केलेले विश्व हेच त्याला जाणण्याचे साधन आहे. (भाग ४ पृ.क्र.१९९)

ध्यानाचे ज्ञान, सप्त शरीर संकल्पना, सृष्टीप्रगटीकरणाचे ज्ञान अतिशय प्रगल्भ व सुडौल भाषा शैलीतून व्यक्त होते. साधना करताना फक्त गुरुतत्त्वाचीच बांधिलकी नसून साधकाचा गुरुतत्त्वाशी सुसंवाद साधण्यासाठी साधकानेही परमतत्पर, परमसंवेदनाक्षम व परमसाक्षी असणे आवश्यक आहे, हे परखडपणे स्पष्ट केले आहे.

गुरुतत्त्व प्रणालीच्या पद्धतीनुसार ध्यान म्हणजे नेमके काय याचे विवेचन पुढीलप्रमाणे केले आहे. जेव्हा एखाद्या गोष्टीची आपल्याला अपेक्षा असते तेव्हा त्या गोष्टीचा विचार मनात घोळवत राहणे, तिच्यावर विचार व मन एकाग्र करणे व त्याच भावनेत, त्याच कल्पनेत राहणे ह्याला ‘ध्यान’ म्हणतात. ज्या वेळेला आपण ध्यान करतो त्यावेळी शरीरातले चैतन्य त्या विशिष्ट गोष्टीकडे गतीशील करतो. चैतन्याला दिलेली ही गती, तिचा आवेग जसजसा वाढू लागतो तसतसा चैतन्याचा हा वेगवान ओघ आपल्या त्या संकल्पनेकडे किंवा ध्यानाकडे वळतो. हे झाल्यानंतर आपल्या संपूर्ण शरीराला चैतन्याची जाणीव होऊ लागते. ध्यान करीत असतांना आपण सहज, तरल, संवेदनाक्षम असे असलो तर जाणवते की, एक चैतन्याचा स्रोत आपल्या मेंदूकडे किंवा सहस्रदलाकडे जात आहे. याच वेळेस ध्यानामध्ये आपण भजून तरल अवस्थेत गेलो तर हे चैतन्य आपल्या शरीरातील निरनिराळ्या नाड्यांमधून, निरनिराळ्या अवयवांतून रक्त, मांस, अस्थी यांमधून खेळतांना जाणवते. यालाच चैतन्याची जागृती असे म्हणतात. (भाग ५ पृ.क्र. ७३)

ध्यानामुळे चैतन्याची जागृती झाल्यावर द्वैतभाव नाहीसा होऊन साक्षीभाव जागृत होतो व पुढे तोही नाहीसा होतो, हे कमळाच्या पाकळ्या ज्याप्रमाणे उमलत जातात तसे लेखकाने उलगडत नेले आहे. लेखकाच्या मते, हे ध्यान ज्या अपेक्षेने, ज्या ध्यानाने केलेले आहे त्या ध्येयाशी, त्या ईश्वराशी, त्या शक्तीशी, गुरुतत्त्वाशी जेव्हा एकरूप होते, तसेच ध्यान करणारा व ज्याचे ध्यान तो करीत आहे ती शक्ती जेव्हा एकरूप होतात तेव्हा ध्यान करणारा व ज्याचे ध्यान करायचे आहे तो असे द्वैत नाहीसे होऊन दोन्ही एकरूप होऊन संपूर्ण चैतन्यस्वरूप अशी अनुभूती घेतात. ही अनुभूती साक्षीभावाने घेतली जावून जेव्हा पूर्णविस्थेला पोहोचते तेव्हा ज्या ‘साक्षीभावात’ ती घेतली असेल त्याच्याशी ती एकरूप होते, म्हणजे तिथला साक्षीभाव हा सुद्धा नाहीसा होतो. साक्षीभाव हा शिवस्वरूप आहे व ही शक्ती म्हणजे आदिशक्ती आहे. चैतन्याची ही अवस्था म्हणजेच पराकोटीची शुद्ध अशी अवस्था आहे.

गुरुतत्त्व चैतन्य देण्यास सदैव तत्पर आहेच. साधकाने हे चैतन्य कशाप्रकारे घ्यावे हे स्पष्ट करताना लेखक साधकाच्या अंतर्मनात प्रवेश करतात. यातून लेखकाच्या अभ्यासाचा गाभाच उलगडला आहे. या प्रणालीनुसार आयुष्याच्या प्रत्येक वळणावर गुरुत्व आपल्या आधीच मार्गदर्शनासाठी तयार असते, परंतु आपण प्रत्येक वळणावर स्तब्ध होऊन त्याचे मार्गदर्शन स्वीकारले पाहिजे.

काही गोष्टी प्रयत्नपूर्वक व आपणहून करण्याची गरज आहे, त्यापैकी एक म्हणजे ध्यानास बसणे. आपण एक पाऊल त्याच्या दिशेने थकले तर तो आपल्याकडे दोन पाऊले निश्चितपणे टाकतो. हा गुरुकृपेचा महत्त्वाचा भाग आहे. गुरुकृपेची वाट पाहात बसण्याची गरज नाही, कारण गुरु आपल्या इतका जवळ आहे की तितके आपणही आपल्याजवळ आहोत की नाही याची शंका आहे.

यानंतर साधकाचा आहार, आसन, ध्यानाची वेळ याबाबतीत पूर्वसुरींनी मांडलेलीच मते येथे उद्धृत केली आहेत. त्यामागील वैज्ञानिक कारणे दिली आहेत. यामध्ये फार काही वेगळेपण येथे प्रतित होत नाही.

गुरुतत्त्व एक संकल्पस्वरूप :-

गुरुतत्त्व हे संकल्पस्वरूप कसे आहे व विश्वनिर्मितीबरोबरच याची निर्मिती झाली आहे, हे मत लेखकाने ठामपणे पुढीलप्रमाणे मांडले आहे. हे विश्व जेव्हा निर्माण झाले तेव्हाच हे गुरुतत्त्व निर्माण झाले. किंबहुना गुरुतत्त्व हे संकल्पस्वरूप आहे. या विश्वाचे ते आदितत्त्व मूलतत्त्व आहे. ज्यावेळी एका संकल्पनातून हे विश्व निर्माण झाले त्या वेळी या विश्वाला मार्गदर्शन करण्यासाठी गुरुतत्त्व प्रवृत्त झाले, कारण विश्वाची मूळ संकल्पना व निर्मितीही गुरुतत्त्वाची आहे. विश्वाच्या निर्मितीत प्राणिमात्र,

जीव, जंतू व मन यांचा अंतर्भाव आहे, गुरुतत्त्वाला याची कल्पना आहे की, मानव हा प्रमादशील आहे. तो कोठेना कोठे चुकत राहणार, म्हणून प्रकटीकरणाच्या प्रक्रियेत अडचणी येत राहणारच, त्या नाहीशा व्हाव्यात या उद्देशाने मार्गदर्शक तत्त्वही सहजप्रवृत्त आहे. गुरुतत्त्व जे प्रत्येक वेळी आपल्याला मार्गदर्शन करते ते प्रकटीकरणामधून हे गुरुतत्त्व आपल्याला शिकवीत असते. अस्तित्वात असणारे जे प्राणिमात्र, मानव आहेत त्यांना स्थूल स्वरूपात असणाऱ्या अस्तित्वांद्वारे मार्गदर्शन केल जाते. हे मार्गदर्शन स्विकारण्यासाठी आपल्याला कल्पना, भावना, बुद्धी व तर्कशुद्ध विचार या सर्वांची आवश्यकता असते, कारण त्याचा व्यवहारी जगात वावरण्यासाठी उपयोग होत असतो.

गुरुतत्त्वयोग साध्य झाल्यास आपणा सर्वांनाच दीर्घायुष्य, आरोग्य, सुख, समृद्धी लाभली. चित्त निर्मळ होईल व सद्गुरु शिवशक्तीसहीत चित्तात प्रकट होतील व मार्गदर्शन करतील, असा विश्वास साधकवाचकांच्या मनात या पुस्तकाच्या वाचनाने उत्पन्न होतो.

या पुस्तकातील भाषा अगदी शास्त्रशुद्ध व पाल्हाळ न लावता नेमके विश्लेषण करणारी आहे. अभ्यासू वृत्तीने चिंतनाची जोड देऊन याचे वाचन केल्यास एक वेगळा ज्ञानानंद या पुस्तकशृंखलेमधून निश्चितच मिळतो.

प्रकाशन -

गुरुतत्त्वयोग : शोध आणि बोध

भाग १ ते ५

गुरुतत्त्वयोग, १२२१/अ/२, रॅग्लर परांजपे रोड,

शिवाजीनगर, पुणे ४११ ००४

सौ. सुजाता रवींद्र बेडेकर